

Cudzoziemcy (nie)specjalnej troski? O detencji dzieci cudzoziemskich w Polsce w latach 2021–2023

Małgorzata Ołdak

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytetu Warszawskiego

Chociaż przez ostatnie lata temat uchodźców i migrantów stał się ważnym elementem dyskursu politycznego, to w dużej mierze uległ on niestety polityzacji i wiele istotnych kwestii związanych z przestrzeganiem praw podstawowych cudzoziemców przebywających na terytorium RP pozostaje poza głównym nurtem dyskursu naukowego. Dlatego też celem artykułu jest nie tylko pełniejsze rozpoznanie skali problemu detencji jednej ze szczególnie wrażliwych kategorii, tj. dzieci cudzoziemskich, ale i omówienie aktualnego stanu prawnego ze szczególnym uwzględnieniem zmian wprowadzanych po 2021 r., które mają istotny wpływ na warunki bytowe osób przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców. Artykuł nie rości sobie pretensji do całościowego ujęcia tytułowego zagadnienia, tym bardziej, że wymaga ono dalszych, pogłębionych badań, lecz ma na celu wywołanie dalszej dyskusji na temat detencji małoletnich cudzoziemców i cudzoziemców w ogóle oraz funkcjonowania systemu detencji w Polsce.

SŁOWA KLUCZOWE:

DETENCJA, PRAWA DZIECKA, DZIECI CUDZOZIEMSKIE, STRZEŻONE OŚRODKI DLA CUDZOZIEMCÓW

Należy pamiętać, że [szczególna bezbronność dziecka] jest czynnikiem decydującym i ma pierwszeństwo przed rozważaniami dotyczącymi... statusu [nielegalnego imigranta].

Wyrok ETPC z 22 listopada 2017 r.

Na skutek sztucznie kreowanej w połowie 2021 r. presji migracyjnej na granicy białorusko-polskiej rozpoczęła się znaczna intensyfikacja nielegalnego ruchu migracyjnego. Tym nowym procesom towarzyszył również „szczególny rodzaj wyzwań określanych przez przemieszczenie się dzieci i nastolatków” (Kosmyńska, 2023). Niestety mimo wielu regulacji prawnych, orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) oraz istniejących rozwiązań alternatywnych polskie władze w odpowiedzi na ten kryzys podjęły systemowe działania ukierunkowane na zwiększanie potencjału placówek detencyjnych dla cudzoziemców kosztem środków o charakterze wolnościowym. Choć detencja jest jedną z najdalej idących ingerencji w prawa i wolności człowieka, to właśnie ten środek ostateczny (*ultima ratio*) był orzekany co do zasady, również wobec „niepożądanych” rodzin z dziećmi i małoletnich bez opieki, którym udało się przekroczyć polską granicę. Potwierdzały to zarówno obserwacje organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka (AI, 2022), jak i interwencje Rzecznika Praw Obywatelskich (RPO), który w swoich wystąpieniach zwracał uwagę na konieczność uwrażliwienia sędziów „na możliwość orzekania alternatywnych do detencji środków, szczególnie wobec rodzin z dziećmi i małoletnich pozbawionych opieki” (RPO, 2022).

Na potrzeby niniejszego artykułu przyjmuję tezę, że od 2021 r. w Polsce możemy obserwować proces intencjonalnego i bezpośredniego wykluczenia prawnego cudzoziemców, którym udało się przekroczyć granicę Polski z Białorusią. W związku z tym, że dużą część cudzoziemców, w tym małoletnich, przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców (SOC) w latach 2021–2023 stanowiły osoby z państw Globalnego Południa, należy również uznać, że przyjęta polityka nacechowana była (jest) dużą dozą dyskryminacji i ksenofobii. Jej cechy charakterystyczne dobrze oddają obecne już w piśmiennictwie określenia, takie jak „rządowa ksenofobia” (Klaus, 2016, s. 177) czy też „selektywna i limitowana otwartość” (Jagielski, 2016, s. 39). Podwójne standardy w traktowaniu cudzoziemców w sposób szczególny uwidoczniły się po wybuchu wojny w Ukrainie, kiedy to napływający do Polski uchodźcy mogli liczyć na ogromną gościnność i solidarność zarówno polskiego społeczeństwa, jak i władz publicznych (Ołdak, 2022; Żołądowski, 2022). W tym samym czasie uchodźcy i migranci z innych krajów, w tym również osoby małoletnie bardzo

często stawały się ofiarami polityki masowych detencji (AI, 2022, Tomczak, 2023). Chociaż tego typu działania, byłyby nie do przyjęcia w stosunku do obywateli, były powszechnie akceptowane i stosowane wobec dzieci o odmiennym pochodzeniu etnicznym. Ich wykreowany na potrzeby polityczne wizerunek „obcych” sprawił bowiem, że podobnie jak dorośli cudzoziemcy zostały one zdehumanizowane „przez rządzących oraz przez społeczeństwa” (Klaus, 2016, s. 181).

W artykule nakreślono obraz systemu i skali detencji dzieci cudzoziemskich w Polsce. Rozpoczyna go analiza pojęcia wraz z krótkim rysem historycznym detencji i przedstawienie jej najważniejszych skutków. Kolejna część jest poświęcona analizie wybranych aktów prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego w zakresie dopuszczalności detencji cudzoziemców, ze szczególnym uwzględnieniem osób małoletnich. Omawiane ramy prawne zilustrowano przykładami orzecznictwa ETPC w sprawach przeciwko Polsce. Ostatnia część zawiera omówienie aktualnego stanu prawnego regulującego powody i procedury umieszczania cudzoziemców w detencji, główne zasady, o jakie oparte jest funkcjonowanie SOC, a także skalę detencji i środków alternatywnych stosowanych wobec małoletnich cudzoziemców w Polsce w latach 2021–2023. Artykuł kończy się podsumowaniem. Ze względu na ograniczone źródła danych odnoszących się do omawianego zagadnienia tekst został oparty na metodzie *desk research*. Analizą objęto wtórne dane zewnętrzne udostępnione przez Komendę Główną Straży Granicznej (KG SG) i Urząd ds. Cudzoziemców (UdsC).

Pojęcie i rys historyczny detencji

Detencja (łac. *detentio*) w języku prawniczym oznacza „przymusowe umieszczenie osoby w zamkniętym ośrodku objętym nadzorem. Może to być areszt śledczy, więzienie, szpital psychiatryczny, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, obóz lub inny ośrodek dla cudzoziemców” (Niedźwiecki i Szmidt, 2020, s. 17). Takie zatrzymanie jest formą pozbawienia swobody przemieszczania się, która zwykle jest stosowana jako kara lub środek zapobiegawczy w postępowaniu karnym. W kontekście polityki migracyjnej detencja, obok innych środków, takich jak deportacje, wypychanie (*pushbacks*) czy eksternalizacja granic, jest zaliczana do podstawowych mechanizmów mających na celu kryminalizację procesów migracyjnych (Medina, 2023). Trendy widoczne w tym zakresie doprowadziły do powstania nowego zjawiska, określanego mianem *crimmigration*. To pojęcie, zaproponowane przez Stumpf, bardzo dobrze ilustruje połączenie w jeden system dwóch do tej pory odrębnych systemów prawa karnego i migracyjnego, które „opierają się na podobnej zasadzie – idei

włączania i separacji (inkluzji i ekskluzji) – czyli na zasadzie separowania pewnych osób czy grup od społeczeństwa” (Klaus, 2016, s. 172).

Koncepcja ta jest spójna z ujęciem Legomsky’ego, który do głównych funkcji detencji imigracyjnej zalicza zapobieganie ucieczkom, izolację potencjalnego zagrożenia od członków społeczności lokalnych i karanie oraz odstraszenie nielegalnych i potencjalnych migrantów (Legomsky, 1999). Na potrzeby artykułu przyjmuję za Silverman i Massa, że detencja oznacza przetrzymywanie cudzoziemców lub osób niebędących obywatelami, które jest ukierunkowane na osiągnięcie określonych celów polityki migracyjnej. W celu podkreślenia różnicy pomiędzy zatrzymaniem imigracyjnym a (chwilowym) zatrzymaniem w celu rozpatrzenia sprawy imigracyjnej definicja ta uwzględnia trzy zasadnicze elementy, po pierwsze detencja oznacza pozbawienie wolności, po drugie odbywa się w wyznaczonym ośrodku pod nadzorem odpowiednich służb i po trzecie jest podejmowana w określonych celach (Silverman i Massa, 1999).

Internacja jednostek niepożądanych społecznie nie jest niczym nowym. W czasach najnowszych jej najbardziej znanymi formami były instytucje tworzone przez nazistów i komunistów (Labanca i Ceccorulli, 2014). Mimo traumatycznych doświadczeń tamtych czasów pozbawianie wolności stało się narzędziem polityki migracyjnej już w czasach powojennych i od tego czasu jego znaczenie stale rośnie (Niedźwiecki i Szmidt, 2020). Pierwszy strzeżony ośrodek detencyjny dla cudzoziemców powstał w 1961 r. na terenie byłej bazy wojskowej w Port Isabel w teksańskiej dolinie Rio Grande (Cullison, 2020). W Europie, na większą skalę, zamknięte ośrodki dla cudzoziemców zaczęły powstawać w latach 80. XX w. i stanowiły odpowiedź na narastające problemy migracyjne związane z rosnącą liczbą uchodźców i migrantów ekonomicznych. Działyły one głównie w państwach o większych przepływach migracyjnych, takich jak Włochy, Francja, Wielka Brytania czy Niemcy. Ich upowszechnienie nastąpiło w latach 90. XX w., kiedy to detencja stała się arbitralnym narzędziem masowego więzienia migrantów i ich rodzin. Widoczny wzrost liczby ośrodków detencyjnych w państwach UE wiązany jest w szczególności z przyjęciem w 2008 r. przez Parlament Europejski i Radę Europejską dyrektywy w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dyrektywa 2008/115/WE). Polityka ta jest przedmiotem krytyki wielu organizacji międzynarodowych domagających się natychmiastowego zaprzestania detencji dzieci m.in. ze względu na jej długotrwałe skutki psychologiczne i fizyczne, przy jednoczesnym braku wiarygodnych dowodów naukowych potwierdzających jej skuteczność i bezpieczeństwo stosowania.

Wybrane skutki i koszty detencji

Detencja nigdy nie leży w interesie dziecka, a pobyt w strzeżonym ośrodku wywiera głęboki i negatywny wpływ na jego zdrowie oraz dobrostan. Badania dowodzą, że wpływ pozostawania w detencji na dzieci jest podobny, jak w przypadku dorosłych. Ze względu na ich szczególną bezbronność oraz trudności w zrozumieniu powodów zatrzymania, w wielu przypadkach te doświadczenia mogą mieć jednak również długotrwały wpływ na ich rozwój psychofizyczny w przyszłości (Corlett i in., 2012), a także ewentualny proces integracji społecznej w kraju docelowym. Pobyt dziecka w strzeżonym ośrodku nasila cierpienia psychiczne zwłaszcza w przypadku dzieci, które padły ofiarami przemocy przed podróżą do Europy, w jej trakcie lub poniej. Wcześniejsza trauma – obok długości detencji, stopnia zakłócenia struktury rodzinnej i ról rodzicielskich, warunków pobytowych i poziomu zaspokojenia podstawowych potrzeb – jest jednym z głównych czynników przyczyniających się do pojawienia się problemów psychospołecznych i rozwojowych u dzieci objętych detencją. Dzieci przebywające w detencji są w dużo większym stopniu zagrożone stanami depresyjnymi i lękowymi oraz objawami stresu pourazowego, w tym bezsennością, koszmarami nocnymi i moczeniem nocnym (IOM, UNHCR, UNICEF, 2022). Jak wynika z badań przeprowadzonych w 2003 r. przez Kellera wśród cudzoziemców objętych detencją w Stanach Zjednoczonych, 70% z nich skarżyło się na pogorszenie swojego zdrowia psychicznego podczas pobytu w ośrodku. U większości respondentów rozpoznano silny lęk (77%), depresję (86%), zespół stresu pourazowego (50%; m.in. retrospekcje, koszmary senne, silny lęk, niekontrolowane myśli, ataki paniki), myśli samobójcze i samookaleczenie. Dodatkowo, jak się okazało, w wyniku połączenia różnych czynników, takich jak pogłębiające się wcześniejsze problemy zdrowotne, wysoki poziom stresu psychicznego doświadczanego w ośrodku detencyjnym, trudne warunki bytowe (kiepskie warunki higieniczno-sanitarne, słabe ogrzewanie i wentylacja), u wielu cudzoziemców dochodzi do rozwoju chorób układu oddechowego, pokarmowego i mięsno-szkieletowego oraz dermatologicznych. Zidentyfikowane w trakcie badania problemy korelowały z długością pozbawienia wolności (Keller, 2003). W przypadku dzieci tego rodzaju szkody mogą wystąpić nawet w przypadkach, gdy detencja jest krótkotrwała, a dzieci przebywają wraz z rodziną w ośrodkach „przyjaznym dzieciom” (CRC, 2012). Podobnie jak w przypadku dorosłych u dzieci istnieje jednak wyraźny związek między długością pozostawania w ośrodku detencyjnym a nasilaniem się u nich problemów psychospołecznych i rozwojowych. Dzieci i nastolatki przebywające w detencji przez dłuższy czas częściej niż inne osoby doświadczają poczucia izolacji, oderwania i utraty pewności siebie.

Przedłużająca się detencja wpływa również negatywnie na właściwe funkcjonowanie rodziny. Ze względu na ograniczone możliwości prawidłowego wypełniania ról rodzicielskich (instytucjonalny charakter detencji pozbawia rodziców roli żywicieli i opiekunów), częste zaburzenia oraz problemy psychiczne rodziców i opiekunów, które ograniczają ich zdolność do zapewnienia dzieciom odpowiedniego wsparcia emocjonalnego i fizycznego, ryzyko rozpadu rodzin objętych detencją wzrasta wraz z długością okresu pozbawienia wolności (Corlett i in., 2012). Detencja zwiększa również ryzyko przemocy, fizycznego i seksualnego molestowania oraz dyskryminacji, m.in. ze względu na utrudniony dostęp do usług z zakresu edukacji czy opieki zdrowotnej (IAWG, 2016).

W Polsce w 2023 r. łączny koszt utrzymania SOC wynosił 19,4 mln zł. Średni miesięczny koszt utrzymania osoby przebywającej w SOC wynosił 1800–4350 zł (Sejm RP, 2024). Koszty te nie obejmują jednak wynagrodzeń funkcjonariuszy i pracowników SG. Po ich uwzględnieniu miesięczny koszt utrzymania jednej osoby wynosiłby kilkanaście tys. złotych. Nieuzasadnione umieszczenie w detencji może być podstawą do ubiegania się potem o odszkodowanie od państwa polskiego – zwłaszcza jeśli pobyt w ośrodku pogorszył stan zdrowia cudzoziemca.

Detencja nie jest również rozwiązaniem efektywnym. Nie ma dowodów na to, że zniechęca do nielegalnych migracji. Większość osób zatrzymanych nie zostaje deportowana i – nawet jeśli wcześniej zamierzały one zostać w danym kraju – po wielu miesiącach traumatycznych doświadczeń, wiele z nich podejmuje decyzję o wyjeździe. Doświadczenia związane z pozbawieniem wolności niszczą jednak ich wyobrażenia na temat podstawowych wartości europejskich, co z kolei może mieć przełożenie na poziom ich radykalizacji i integracji społecznej w przyszłości. Detencja cudzoziemców niesie za sobą również inne koszty społeczne, wpływając na społeczeństwo przyjmujące i jego zdolność do przyjmowania przybyszów i imigrantów (Bathily, 2014). Mimo to w 2022 r. detencja dzieci cudzoziemskich była narzędziem stosowanym w 27 państwach UE, a 19 z nich stosowało ją również wobec małoletnich bez opieki (PICUM, 2023).

Stosowanie środków detencyjnych wobec małoletnich. Podstawy prawne

W związku z tym, że umieszczanie cudzoziemców w specjalnie dla nich tworzonych, zamkniętych ośrodkach stanowi najbardziej dotkliwą i bezpośrednią formę przemocy (Klaus, 2016), nieuregulowane stosowanie środków detencyjnych wobec cudzoziemców jest niezgodne z prawem międzynarodowymi, europejskim

i krajowym. W kontekście tytułowego zagadnienia do najważniejszych źródeł powszechnie obowiązującego w Polsce prawa należy wiele ratyfikowanych umów międzynarodowych, w tym Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r., Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 1966 r., Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r., Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 1984 r., Konwencja o prawach dziecka z 1989 r. czy też Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r. i Karta praw podstawowych UE z 2000 r. Istotność tych aktów wiąże się także z tym, że mają one pierwszeństwo przed przepisami krajowymi, jeśli nie da się ich pogodzić z postanowieniami umów międzynarodowych, a także w poddaniu się kontroli przez ETPC w Strasburgu, Komitet Praw Człowieka (KPC) czy też Komitet Przeciwdziałania Torturom (KPT).

Zgodnie z nimi – ze względu na swoiste potrzeby dzieci cudzoziemskich związane z ich wiekiem, wrażliwością i brakiem samodzielności – decyzje o stosowaniu wobec nich detencji powinny stanowić środek ekstraordynaryjny, wykorzystywany wyłącznie w przypadkach, gdy niemożliwe jest zastosowanie środków wolnościowych i orzekany na najkrótszy możliwy czas. Ponadto każda decyzja o umieszczeniu w detencji powinna być podejmowana *in concreto*, w oparciu na zasadach legalności, ostateczności i proporcjonalności. Co do zasady żadnej formie detencji administracyjnej nie powinny podlegać osoby nieletnie bez opieki (KPC, 2015). Zgodnie z art. 24 Karty praw podstawowych bez względu na status pobytowy osób małoletnich państwa członkowskie UE mają obowiązek we wszystkich działaniach ich dotyczących kierować się najlepszym interesem dziecka. Konieczność zabezpieczenia nadrzędnego interesu dziecka zobowiązuje także państwa do poszukiwania alternatywy dla pozbawienia wolności we wszystkich przypadkach. Potwierdza to orzecznictwo ETPC. Z kolei, ponieważ nie można w przekonujący sposób uzasadnić detencji dzieci potrzebą nieoddzielania ich od rodziny, która im towarzyszy, do zagwarantowania wdrożenia środków alternatywnych wobec detencji rodzin z dziećmi wzywa również Komitet ds. Ochrony Praw Wszystkich Pracowników Migrujących i Członków Ich Rodzin ONZ oraz Komitet Praw Dziecka ONZ (KPM, 2021).

Wraz z przystąpieniem do UE Polska zobowiązała się również do implementowania do krajowego porządku prawnego dyrektyw i bezpośredniego stosowania rozporządzeń unijnych. Zasadnicze kwestie związane z umieszczaniem dzieci w ośrodkach strzeżonych reguluje dyrektywa 2013/33/UE. Stosując ją, państwa członkowskie powinny starać się o jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz uwzględnienie jedności rodziny zgodnie z, odpowiednio, Kartą praw podstawowych UE,

Konwencją Organizacji Narodów Zjednoczonych z 1989 r. o prawach dziecka oraz Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Wszyscy zatrzymani powinni być również traktowani z pełnym poszanowaniem godności ludzkiej, a ich przyjęcie powinno być zorganizowane w sposób umożliwiający zaspokojenie ich potrzeb w tej sytuacji. Dodatkowo państwa członkowskie powinny zapewnić w szczególności stosowanie art. 37 Konwencji ONZ z 1989 r. o prawach dziecka. Podobne stanowisko podziela m.in. Komitet Praw Dziecka ONZ, specjaliści sprawozdawcy ONZ ds. praw człowieka migrantów i ds. tortur i innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania oraz Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy. Instytucje te stwierdzają jednoznacznie, że stosowanie środków detencyjnych związanych z imigracją wobec dzieci będących migrantami nie służy realizacji ich nadrzędnego interesu oraz że pozbawianie wolności osób znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym dzieci bez opieki, jest zabronione na mocy prawa międzynarodowego (MKP, 2022). W związku z tym wiele organizacji międzynarodowych, w tym Rada Europy, ETPC czy UNHCR, wzywa państwa do niezwłocznego i całkowitego zaprzestania detencji nieletnich migrantów. Zatrzymywanie nieletnich migrantów potępili również światowi przywódcy, którzy we wrześniu 2016 r. poprzez przyjęcie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Deklaracji Nowojorskiej zobowiązali się do podjęcia działań mających położyć kres tym szkodliwym praktykom.

Przedstawione normy prawne niestety nie znajdują odzwierciedlenia w orzecznictwie polskich sądów. Naruszenie przez Polskę postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w zakresie bezprawnego przetrzymywania osób małoletnich w ośrodkach strzeżonych kilkakrotnie potwierdził już ETPC (m.in. wyroki w sprawach Nikoghosyan i inni przeciwko Polsce, Bilalova i inni przeciwko Polsce, sprawa A.B. i inni przeciwko Polsce). W ostatnim wyroku z 9 lutego 2023 r. w sprawie R.M. i inni Trybunał orzekł, że umieszczając w detencji matkę z trójką dzieci, po raz kolejny Polska (por. ETPC, 2018, 2020) naruszyła art. 5 ust. 1 lit. f Konwencji, wskazując, że podobnie jak w innych rozstrzygniętych już sprawach nie wykazano, aby 7-miesięczne pozbawienie wolności „było rozwiązaniem ostatecznym, którego nie można było zastąpić żadnym innym środkiem, lub że [władze polskie – przyp. aut.] podjęły niezbędne kroki w celu ograniczenia czasu trwania umieszczenia skarżących dzieci w ośrodku zamkniętym do ścisłego minimum.” Ponadto Trybunał uznał, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji, a Polska sama przyznała się do naruszenia art. 8 określającego prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (ETPC, 2023). We wszystkich dotychczasowych wyrokach przeciwko Polsce wśród sformułowanych zarzutów najczęściej powtarzają się kwestie związane z umieszczeniem

małoletnich w placówkach o funkcji podobnej do zakładu karnego, bezpodstawnym przedłużaniem okresu stosowania środka detencyjnego wobec dzieci po odmowie nadania statusu uchodźcy wraz z postanowieniem o wydaleniu, przedłużaniem procedur administracyjnych, brakiem rozważania przez władze środków alternatywnych, a także brak należytej staranności w ograniczeniu do ścisłego minimum okresu stosowania środka detencyjnego wobec dzieci. W tym miejscu należy również zaznaczyć, że tego typu działania pozostają w sprzeczności z Konstytucją RP. Jakikolwiek ograniczanie praw i wolności cudzoziemców nie powinno mieć charakteru dyskryminacyjnego. Bowiem, jak czytamy w art. 32, „1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. 2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.” W szczególności odnosi się to do osób małoletnich, którym zgodnie z art. 72 Konstytucji Rzeczypospolita Polska powinna zapewnić ochronę praw dziecka. Chociaż Konstytucja wskazuje również na wyjątki w zakresie korzystania przez cudzoziemców z określonych w niej praw i wolności (art. 37), to ograniczenia te mogą być ustanawiane jedynie w ustawie i tylko wówczas, gdy są konieczne ze względów bezpieczeństwa, porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej lub wolności i praw innych osób (art. 31 ust. 3).

Powody i procedura umieszczania cudzoziemców w detencji w Polsce

W państwach UE stosowane są różne praktyki detencyjne. W Polsce procedury związane z nadawaniem statusu uchodźcy, wydalaniem, aresztowaniem lub zatrzymaniem cudzoziemców reguluje Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2003 Nr 128 poz. 1176) wraz z rozporządzeniami i zarządzeniami ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Z kolei kwestie związane z zatrzymaniem administracyjnym cudzoziemców, umieszczaniem i zwalnianiem ich z ośrodków strzeżonych określa Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2013 poz. 1650). Zgodnie z obowiązującym prawem zatrzymanie cudzoziemca oraz umieszczenie go w SOC lub zastosowanie aresztu dla cudzoziemców co do zasady powinno przyczyniać się do usprawnienia postępowania w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej. Decyzję o umieszczeniu w detencji wydaje sąd w formie postanowienia w przedmiocie pozbawienia cudzoziemca wolności. Może ono być wydane wyłącznie na wniosek komendanta oddziału lub placówki SG. Powody umieszczania w SOC

zostały enumeratywnie określone w art. 87 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP.

Strzeżone ośrodki dla cudzoziemców w Polsce. Infrastruktura i warunki pobytu

Obecnie na terytorium Polski działa sześć strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców. Pierwszy z nich powstał w 1996 r. w Lesznowoli. Do 2008 r. był on prowadzony przez policję, a następnie został przekazany w administrowanie SG. Pozostałe ośrodki zostały otwarte niedługo po wejściu Polski do strefy Schengen (Rafalik, 2012). W latach 2021–2023 funkcjonowały ośrodki w Białej Podlasce, Białymstoku, Kętrzynie, Krośnie Odrzańskim, Lesznowoli i w Przemyśle. W ich strukturach wydzielono oddziały przeznaczone dla mężczyzn, w tym niepełnosprawnych ruchowo, oraz rodzin i małoletnich bez opieki. Dodatkowo w związku z sytuacją na granicy polsko-białoruskiej w 2021 r. utworzono dwa tymczasowe ośrodki strzeżone w Czerwonym Borze i Wędrzynie¹ (oba już nie funkcjonują). W tym samym okresie w związku ze znacznym wzrostem liczby cudzoziemców usiłujących przekroczyć granicę białorusko-polską byli oni również umieszczani w kontenerach w Lesznowoli i Kętrzynie, a także w hali sportowej w Kętrzynie (Asylum Information Database [AIDA], 2022).

Tabela 1

Rodzaje strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców w Polsce w latach 2021–2023

	2021	2022	2023
Biała Podlaska	rodzinny	rodzinny	męski
Białystok	rodzinny męski	męski	męski
Kętrzyn	małoletni bez opieki rodzinny	małoletni bez opieki rodzinny	męski (niepełnosprawni ruchowo) męski
Krosno Odrzańskie	męski	męski	męski
Lesznowola	rodzinny	rodzinny męski	rodzinny małoletni bez opieki

1 Tymczasowy ośrodek (TSOC) w Wędrzynie został zlokalizowany na terenie czynnego poligonu wojskowego. Jak wynika z informacji opublikowanych przez RPO, zorganizowanie TSOC w terminie 5 dni zlecono Komendantowi Nadodrzańskiego Oddziału SG (KMPT, 2022).

	2021	2022	2023
Przemysł	męski	męski	męski
	rodzinny		

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej. Stan na 31 grudnia każdego roku.

Strzeżone ośrodki dla cudzoziemców są jednym z przykładów instytucji totalnych w ujęciu Goffmana. Ich cechą konstytutywną jest odizolowanie od świata zewnętrznego. Jest to widoczne w aspekcie zarówno materialnym (mury, kraty, druty kolczaste, śluzy, bramy, czujniki ruchu, rozbudowane systemy monitoringu, inwigilacji i kontroli itp.), jak i pozamaterialnym, „w postaci procedur postępowania w instytucji zamkniętej oraz restrykcyjnych reguł dostępu do przestrzeni ośrodka ludzi spoza instytucji”. Dodatkowo osoby przebywające w tych placówkach mają znacznie ograniczoną intymność fizyczną, co „wynika po pierwsze z niewielkiej ilości przestrzeni, która w literaturze określana jest mianem „osobistej” oraz ciągłej ekspozycji związanej ze stałym monitoringiem przestrzeni wspólnych (poza pokojami mieszkalnymi, toaletami i łazienkami)” (Niedźwiedzki i in., 2021, s.14). Mimo że cudzoziemcy poddawani detencji nie są osobami ani skazanymi, ani podejrzanymi o popełnienie przestępstwa zgodnie z obowiązującym prawem (Dz.U. 2023 poz. 719), działające w Polsce placówki są wzorowane na placówkach penitencjarnych i są *de facto* więzieniami. Mają one ogrodzenia zewnętrzne i wewnętrzne o wysokości co najmniej, odpowiednio, 3 metrów i 2 metrów, które dodatkowo są wyposażone w rozciągnięty drut kolczasty. Pomiedzy nimi rozpościera się oświetlony pas ochronny o szerokości co najmniej 3 metrów. Dodatkowo większość ośrodków, nawet tych, w których przebywają dzieci, wyposażona jest w kraty zewnętrzne. Powierzchnia mieszkalna przypadająca na jedną osobę do niedawna nie powinna być mniejsza niż 4 metry kw. W 2021 r. w Regulaminie organizacyjno-porządkowym SOC w § 11 dodano ust. 1a, dopuszczając tym samym zmniejszenie minimalnej powierzchni przypadającej na jedną osobę do 2 metrów kw., w przypadku, gdy zachodzi konieczność umieszczenia w ośrodku jednocześnie dużej liczby cudzoziemców (Dz. U. 2021 poz. 1482). W takim przypadku okres pobytu w takim pomieszczeniu nie powinien być dłuższy niż 12 miesięcy. Należy zaznaczyć, że norma ta jest niższa niż normy obowiązujące w zakładach karnych, w których to zgodnie z art. 110 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego powierzchnia celi mieszkalnej przypadająca na skazanego ma wynosić nie mniej niż 3 metry kw.². W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich

2 Obowiązujące w Polsce normy są jednymi z najniższych w Europie, np. w Holandii, Norwegii i Irlandii jest to 10 m. kw. na osobę, we Włoszech i w Belgii – 9 m. kw., a w Hiszpanii, Bułgarii i Rumunii – 6 m. kw.

(RPO) przyjęcie takiego rozwiązania stanowiło przykład rażącego naruszenia prawa do poszanowania godności osób przebywających w detencji i może być uznane za przejaw niehumanitarnego lub okrutnego traktowania (KMPT, 2022).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2016 r. (Dz.U. 2016 poz. 311) cudzoziemcy przebywający w ośrodku strzeżonym mogą liczyć na wsparcie w następujących formach:

- jednorazowa pomoc pieniężna lub równowartość w bonach towarowych na zakup odzieży i obuwia w wysokości 140,00 zł;
- stała pomoc pieniężna na zakup środków higieny osobistej związanej z pobytem w ośrodku w wysokości 20,00 zł na miesiąc;
- kieszonkowego w wysokości 50,00 zł na miesiąc, które może być podwyższone do 100,00 zł w przypadku wykonywania przez cudzoziemca prac porządkowych na rzecz ośrodka, tłumaczeń ułatwiających porozumiewanie się między pracownikami ośrodka a cudzoziemcami lub prowadzenia zajęć kulturalno-oświatowych na rzecz innych cudzoziemców przebywających w ośrodku.

Ponadto osoby te uprawnione są do korzystania z wyżywienia zbiorowego u ośrodka lub ekwiwalentu pieniężnego w zamian za wyżywienie w wysokości określonej w 2022 r. na poziomie 11,00 zł za dzień (Dz.U. 2022 poz. 2071).

Brak waloryzacji wysokości świadczeń pieniężnych przysługujących cudzoziemcom przebywającym w SOC, szczególnie w kontekście obserwowanego w ostatnich latach wzrostu wskaźnika inflacji, nie ma wiele wspólnego z troską o zapewnienie im pełni praw podstawowych. Brak dostępu do pożywienia w odpowiedniej ilości i jakości oraz do środków higienicznych był jednym z powodów podjęcia 5 września 2023 r. strajku głodowego przez niemal wszystkich osadzonych w SOC w Przemysłu (NOMADA, 2023). Wcześniej strajki głodowe podejmowali również osadzeni w tymczasowym ośrodku strzeżonym w Wędrzynie oraz SOC w Krośnie Odrzańskim i Lesznowoli. Trudności z zapewnieniem odpowiedniej jakości wyżywienia za obowiązującą stawkę żywieniową, które byłoby dostosowane do wymogów religijnych i kulturowych, a także specjalnych potrzeb żywieniowych małych dzieci, potwierdzają podejmowane akcje pomocowe. W 2022 r. zbiórkę dla dzieci przebywających w SOC w Białej Podlaskiej organizował Urząd Miasta Krakowa we współpracy z grupą Domy Bez Granic. Wśród najpotrzebniejszych rzeczy znalazły się wówczas m.in. kaszki dla dzieci, musy w tubkach, słodycze, przekąski, pampersy, kremy ochronne, płyny do kąpieli, chusteczki nawilżane, materiały plastyczne i zabawki. Zbiórkę na pomoc rzeczową dla osadzonych w SOC organizowała również oddolna inicjatywa „No borders team”. Prośby o pomoc kierowane do tej grupy dotyczyły

najczęściej żywności (m.in. ryż, olej, soczewica, ciecierzycza, fasola, cukier, ziemniaki, cebula, cytryny, słodycze, bakalie, orzechy) oraz obuwia i odzieży (bielizna, T-shirty). Wsparcie dla SG w zakresie specjalnych potrzeb odzieżowych cudzoziemców przebywających w detencji zapewniają również organizacje pozarządowe, w tym Caritas i Polska Akcja Humanitarna.

Kolejnym problemem związanym z funkcjonowaniem SOC jest trudna sytuacja kadrowa i wynikający z niej niewystarczający dostęp do usług społecznych. Jak wynika z raportów z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (KMPT) w 2021 r. wraz z dynamicznym wzrostem liczby cudzoziemców umieszczonych w detencji wzrosła liczba zidentyfikowanych w SOC przypadków naruszeń praw jednostki. Do najważniejszych problemów zaliczono niewystarczający poziom opieki medycznej i psychologicznej³, przeludnienie (przede wszystkim w tymczasowym ośrodku w Wędrzynie⁴) oraz brak profesjonalnej oferty zajęć rekreacyjno-sportowych. Choć większość ośrodków o charakterze rodzinnym posiadała ofertę kulturalno-edukacyjną, to jednak część zajęć edukacyjnych w wizytowanych ośrodkach miało charakter iluzoryczny. Problemem był również dostęp do książek i czasopism wydawanych w językach, którymi posługiwali się przebywający w nich cudzoziemcy (KMPT, 2022).

Detencja małoletnich cudzoziemców w Polsce w latach 2021–2023

Wbrew omówionym wcześniej normom międzynarodowym w Polsce w ostatnich latach widoczny był wzrost liczby osób nieletnich przebywających w detencji, w tym osób małoletnich bez opieki. Na początku 2019 r. w trzech ośrodkach dla cudzoziemców przebywało łącznie 33 małoletnich (Sejm RP, 2018). Znaczne zwiększenie liczby osób umieszczonych w SOC nastąpiło w 2021 r., kiedy to według danych *Asylum Information Database* (AIDA) osadzono w nich 4052 osób, w tym 567 dzieci (486 wraz z rodzicami i 81 małoletnich bez opieki). W drugiej połowie 2021 r. większość strzeżonych ośrodków została również przekształcona w placówki

---

3 Straż Graniczna nie gromadzi danych pozwalających na określenie liczby godzin lub etatów pracowników świadczących pomoc psychologiczną i opiekę medyczną w przeliczeniu na liczbę osób przebywających w danym ośrodku (Sejm RP, 2023).

4 W tymczasowym ośrodku w Wędrzynie cudzoziemcy byli lokowani w pokojach mieszczących nawet 24 osoby, co zdaniem RPO uniemożliwiało stworzenie warunków zapewniających im choćby minimalną prywatność, a także sprawowanie właściwego nadzoru nad ich bezpieczeństwem przez funkcjonariuszy SG. Ponadto zidentyfikowano również przypadki, gdy faktyczna powierzchnia mieszkalna przypadająca na jedną osobę wynosiła poniżej 2 m. kw. (KMPT, 2022).

o charakterze rodzinnym. Czas przebywania w detencji był zróżnicowany i w zależności od miejsca pozbawienia wolności wynosił od 52 dni do ponad 5 miesięcy (AIDA, 2022). Zidentyfikowano również przypadki rodzin z małoletnimi dziećmi, które w detencji przebywały ponad cztery miesiące (KMPT, 2022). Jak wynika z danych udostępnionych przez KG SG, w latach 2021–2023 w SOC umieszczono 6261 zatrzymanych cudzoziemców, w tym 889 nieletnich i 141 małoletnich bez opieki. W omawianym okresie w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców przebywało łącznie 11 736 cudzoziemców, w tym 1758 cudzoziemców małoletnich oraz 184 małoletnich bez opieki. Należy jednak zaznaczyć, że cudzoziemcy przebywający w SOC w danym roku, mogli zostać przyjęci do ośrodka wcześniej (przed 2021 r.). Ponadto, cudzoziemcy przyjęci jako osoby małoletnie, często w czasie pobytu osiągały pełnoletność.

Tabela 2

Liczba małoletnich cudzoziemców zatrzymanych przez organy SG, którzy zostali umieszczeni w SOC w latach 2021–2023

	Cudzoziemcy małoletni	W tym cudzoziemcy małoletni bez opieki
2021	567	67
2022	207	45
2023	115	29
Ogółem	889	141

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej. Stan na 31 grudnia każdego roku.

Łącznie w latach 2021–2023 funkcjonariusze SG zatrzymali lub ujawnili 2376 małoletnich cudzoziemców, którzy przekroczyli lub usiłovali przekroczyć granicę państwową wbrew przepisom. Większość z nich pochodziła z państw Globalnego Południa, w których prawa człowieka są łamane. W 2021 r. największą grupę wśród zatrzymanych małoletnich cudzoziemców stanowili obywatele(-ki) Iraku (692), Afganistanu (210) i Syrii (68). W 2022 r. najwięcej osób pochodziło z Iraku (142), Egiptu (59) i Syrii (53). Z kolei w 2023 r. najwięcej osób stanowili(-ły) obywatele(-ki) Syrii (286), Turcji (183) i Afganistanu (29; dane KG SG).

Według stanu na dzień 29 lutego 2024 r. w SOC przebywało łącznie 393 osób, w tym 5 cudzoziemców małoletnich.

Stosowanie środków alternatywnych do detencji w latach 2021–2023

Zgodnie z definicją Komitetu ds. Ochrony Wszystkich Pracowników Migrujących i Członków ich Rodzin ONZ środki alternatywne wobec detencji to wszystkie środki opieki środowiskowej lub rozwiązania dotyczące zakwaterowania niezwiązanego z pozbawieniem wolności (CMW, 2021). W Polsce możliwość stosowania środków alternatywnych wobec detencji pojawiła się 1 maja 2014 r. wraz z wejściem w życie nowej ustawy o cudzoziemcach (Dz.U. 2013 poz. 1650). Włączenie do krajowych ram prawnych środków, o których mowa w art. 7 ust. 3 tzw. dyrektywy „powrotowej” (dyrektywa 2008/115/WE) było związane z koniecznością harmonizacji prawa polskiego z prawem Unii Europejskiej. Zgodnie ze wspomnianą ustawą, w przeciwieństwie do postanowień o umieszczeniu w SOC wydawanych przez sądy rejonowe, wydanie decyzji o zastosowaniu środków alternatywnych należy do kompetencji właściwych organów SG. Na wniosek takiego organu cudzoziemiec może być zobowiązany do zgłaszania się w określonych odstępach czasu do placówki SG, wpłaty zabezpieczenia pieniężnego, przekazania do depozytu dokumentu podróży lub też do zamieszkiwania w miejscu wyznaczonym w postanowieniu do czasu wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu (Dz.U. 2013 poz. 1650). Bezpośrednio po wprowadzeniu do polskiego porządku prawnego alternatyw do detencji liczba osób umieszczanych w ośrodkach strzeżonych spadła o jedną czwartą. W kolejnych latach liczba osób, wobec których orzeczono zastosowanie alternatyw do detencji rosła. W 2019 r. liczba osób umieszczonych w detencji i liczba osób objętych alternatywami do detencji (odpowiednio, 1539 i 1650) były porównywalne (Słubik, 2021). Po okresie znacznego spadku liczby osób nieletnich, wobec których zastosowano środki alternatywne w latach 2021–2022 (139 małoletnich, w tym 1 małoletni bez opieki), w kolejnym roku odnotowano ich wzrost. W 2023 r. w SOC umieszczono 2018 cudzoziemców, w tym 115 osób małoletnich, zaś środki alternatywne zastosowano wobec 2187 osób, w tym 239 dzieci.

Tabela 3

Liczba zatrzymanych przez organy SG cudzoziemców w latach 2021–2023, wobec których zastosowano środki alternatywne do detencji, w tym osób małoletnich (dzieci i nastolatki do 18 r.ż. i małoletni bez opieki).

Lata	Liczba wszystkich cudzoziemców	W tym wszyscy cudzoziemcy małoletni	W tym cudzoziemcy małoletni bez opieki
2021	967	41	0
2022	989	98	1
2023	2187	239	2
Ogółem	4143	378	3

Źródło: Komenda Główna Straży Granicznej. Stan na 31 grudnia każdego roku.

Zakończenie

Celem niniejszego tekstu nie było kompleksowe przedstawienie podjętej problematyki, ale omówienie najważniejszych zagadnień oraz podstawowych danych dotyczących stosowania detencji wobec małoletnich cudzoziemców w Polsce w latach 2021–2023. W świetle zaprezentowanych danych należy uznać, że sformułowana we wstępie teza została częściowo potwierdzona. Proces intencjonalnego i bezpośredniego wykluczenia prawnego cudzoziemców, którym udało się przekroczyć granicę Polski z Białorusią był widoczny w Polsce przede wszystkim w latach 2021–2022. Ofiarami przyjętej polityki były również dzieci, które bez względu na swoją przynależność etniczną powinny stanowić grupę szczególnie chronioną przez prawo. W 2021 r. nastąpił znaczny wzrost liczby cudzoziemców, w tym dzieci przebywających w ośrodkach strzeżonych. W 2023 r. trendy w zakresie skali detencji stosowanej wobec małoletnich cudzoziemców uległy natomiast odwróceniu. Dla porównania w 2021 r. osoby nieletnie stanowiły niemal 25% wszystkich cudzoziemców umieszczonych w SOC, z kolei w 2023 r. odsetek ten wynosił 5,7%. W SOC umieszczono wówczas 115 cudzoziemców małoletnich, zaś wobec 239 małoletnich zastosowano środki alternatywne.

Skala rutynowych i automatycznych detencji orzekanych wobec cudzoziemców, w tym dzieci o odmiennym statusie etnicznym, którym udało się przekroczyć granicę białorusko-polską w latach 2021–2022 sprawia, że trudno oprzeć się wrażeniu, iż realizowane w tym okresie polityki wobec kryzysu na pograniczu białorusko-polskim i wobec wojny w Ukrainie zostały zaprojektowane tak, „by stworzyć wyraźne

i odmienne od siebie kategorie ludzi – niewinnych versus winnych, dopuszczonych do udziału versus wykluczonych, albo jak niektórzy mówią legalnych versus nielegalnych” (Klaus, 2016). Jak wynika z przedstawionego materiału, w przypadku Polski obecnie niewątpliwym wyzwaniem jest stworzenie takiej polityki migracyjnej, która pozbawiona będzie selektywności i nie będzie charakteryzować się dużą dozą niechęci wobec „obcych”. Nie powinniśmy zapominać o tym, że na początku wszystkich procesów migracyjnych jest człowiek, a „migracja to sprawa ludzka, a dopiero potem społeczna” (Supińska, 2008, s. 72). W związku z tym, że podjęte w artykule kwestie są niezwykle aktualne (wiele wskazuje na to, że w najbliższych latach kolejne kryzysy migracyjne nie ominą również Polski) i dotyczą najbardziej narażonej na wszelkie zagrożenia grupy cudzoziemców, należy traktować je jako jeden z ważniejszych i jednocześnie najpilniejszych do rozwiązania problemów w ramach prac nad powstającą właśnie strategią migracyjną Polski na lata 2025–2030. Z pewnością ze względu na swoją wieloaspektowość temat ten wymaga pogłębionych studiów i badań. Swoim zakresem winny one również obejmować potencjalną rolę organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które ze względu na posiadane doświadczenia⁵, wzorem takich państw jak Szwecja, Holandia czy Finlandia, powinny stanowić istotny filar w zakresie upowszechniania środków alternatywnych. Powinien on być częścią spójnego systemu zarządzania migracjami opartego o podstawowe prawa człowieka, który jednocześnie w jak największym stopniu zapewniłby bezpieczeństwo zarówno państwa, jak i społeczeństwa. Jest to szczególnie istotne w kontekście dzieci, które bez względu na swoją rasę i pochodzenie etniczne, należą do grupy podmiotów mających międzynarodowe i konstytucyjne prawo do szczególnej ochrony.

E-mail autorki: m.oldak@uw.edu.pl.

---

5 Przykładem może być projekt *No detention necessary* finansowany ze środków *Network of European Foundations* w ramach programu *European Programme for Integration and Migration* oraz kolejne projekty realizowane przez Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, których celem była promocja i rozszerzenie wykorzystania alternatyw dla detencji poprzez wdrożenie modelu zarządzania przypadkiem (*case management*) opartego na zaangażowaniu i umieszczaniu cudzoziemców w społeczności (*Community Assessment and Placement – CAP*). Według danych *International Detention Coalition* model ten w różnych krajach osiągnął co najmniej 90% skuteczności w zakresie wywiązywania się cudzoziemców z nałożonych na nich zobowiązań i pozwala zaoszczędzić nawet 95% kosztów detencji.

Bibliografia

- AI. (2022). *Ośrodki all inclusive. Detencja, przemoc, ponizenie*. <https://www.amnesty.org.pl/osrodki-all-inclusive/>
- AIDA. (2022). Country Report: Poland 2021, European Council on Refugees and Exiles, https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2022/05/AIDA-PL_2021update.pdf
- Bathily, A. (2014). Immigration detention and its impact on integration. A European approach, KING Project – EU Policy Unit Desk Research Paper n. 2/July 2014, https://migrant-integration.ec.europa.eu/sites/default/files/2015-02/doc1_45563_820526732.pdf
- Bowring, L., Corlett, D., Mitchell, G., van Hove, J., Wright, K. (2012). Captured Childhood: Introducing a new model to ensure the rights and liberty of refugee, asylum seeker and irregular migrant children affected by immigration detention, The International Detention Coalition (IDC), <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/captured-childhood-introducing-new-model-ensure-rights-and-liberty-refugee-asylum-seeker-and/>
- CDDH. (2019). The Steering Committee for Human Rights, Practical Guidance on Alternatives to Immigration Detention: Fostering Effective Results. <https://rm.coe.int/practical-guidance-on-alternatives-to-im-migration-detention-fostering-/16809687b1>.
- CMW. (2021). Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. General comment No. 5 (2021) on migrants' rights to liberty, freedom from arbitrary detention and their connection with other human rights.
- Coffey, G. J., Kaplan, I., Sampson, R. C., Tucci, M. M. (2010). The meaning and mental health consequences of long-term immigration detention for people seeking asylum. *Social Science & Medicine*, 70(12), 2070–2079. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.02.042>
- Corlett, D., Mitchell, G., Van Hove, J., Bowring, L., Wright, K. (2012). *Captured Children: Melbourne, International Detention Coalition*. <https://www.refworld.org/reference/annualreport/idc/2012/en/90340>
- CRC. (2012). Report of the 2012 Day of General Discussion: The Rights of All Children in the Context of International Migration. <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion2012/DGD2012Outline.pdf>
- Cullison, J. (2020). Valley of caged immigrants: punishment, protest, and the rise of the Port Isabel Detention Center. *Tabula Rasa*, 33, 1–41. <https://doi.org/10.25058/20112742.n33.09>

- IAWG. (2016). *Ending child immigration detention*. https://endchilddetention.org/wp-content/uploads/2016/09/IAWG_Advocacy-Brochure_Aug-2016_FINAL-web.pdf
- International Commission of Jurists. (2022). Środki alternatywne wobec detencji: praktyczny przykład opieki nad dziećmi będącymi migrantami Materiały szkoleniowe dotyczące środków alternatywnych wobec detencji dzieci będących migrantom. https://www.icj.org/wp-content/uploads/2022/05/PL-CADRE_Module-II.pdf
- IOM, UNHCR, UNICEF. (2022). *Safety and dignity for refugee and migrant children: Recommendations for alternatives to detention and appropriate care arrangements in Europe*. <https://eea.iom.int/sites/g/files/tmzbd1666/files/documents/advocacy-brief-alternatives-to-detention-appropriate-care-arrangements-for-refugee-and-migrant-children-europe.pdf>.
- IOM, UNHCR, UNICEF. (2022). *Troska o bezpieczeństwo i godność dzieci uchodźczych i dzieci migrujących: zalecenia dotyczące stosowania alternatyw do detencji oraz odpowiednich rozwiązań w zakresie opieki w Europie*. https://www.unhcr.org/pl/wp-content/uploads/sites/22/2023/01/Advocacy-Brief-AlternativesUNHCR_PL.pdf
- Jagielski, J. (2016). Aktualny problemy statusu prawnego cudzoziemców w Polsce. W: D. Pudzianowska (red.), *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych*. Wolters Kluwer SA.
- Keller, A.S, Rosenfeld, B., Trinh-Shevrin, C, Meserve, C, Sachs, E, Leviss, J.A, Singer, E., Smith, H., Wilkinson, J., Kim, G, Allden, K., Ford, D. (2003). Mental health of detained asylum seekers. *Lancet*, 362(9397), 1721–1723. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(03\)14846-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(03)14846-5)
- Klaus, W. (2016). Cudzoziemcy niemile widziani. Detencja cudzoziemców jako przykład kryminalizacji migracji. W: D. Pudzianowska (red.), *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych*. Wolters Kluwer SA.
- Klaus, W., Szulecka, M., Wzorek, D. (2024). *Detencja i jej alternatywy Analiza orzecznictwa sądowego w sprawie umieszczania cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych*. Wydawnictwo Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości.
- KMPT. (2022). *Sytuacja cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych w dobie kryzysu na granicy Polski i Białorusi. Raport z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur*. <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2022-06/Raport%20KMPT%20-Sytuacja%20cudzoziemc%C3%B3w%20w%20o%C5%9Brodkach%20strze%C5%BConych%20w%20dobie%20kryzysu%20na%20granicy%20Polski%20i%20Bia%C5%82orusi.pdf>

- Kosmyńska, S. (2023). Sytuacja małoletnich cudzoziemców bez opieki (Menores Extranjeros No Acompañados – MENA) w Hiszpanii. *Władza Sądzenia*, 24, 107–123. <https://doi.org/10.18778/2300-1690.24.06>
- KPM. (2021). Komentarz ogólny nr 5 (2021) Komitetu ds. Ochrony Praw Wszystkich Pracowników Migrujących i Członków Ich Rodzin ONZ z 23 września 2021 r. w sprawie praw migrantów do wolności osobistej, wolności od arbitralnej detencji i ich związku z innymi prawami człowieka. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT/CMW/GEC/9459&Lang=en
- Labanca, N., Ceccorulli, M. (2014). The geography and history of camps. W: M. Ceccorulli, N. Labanca (red.), *The EU, Migration and the Politics of Administrative Detention*. Routledge.
- Lis-Staranowicz, D. (2022). Dopuszczalność detencji małoletnich w strzeżonych ośrodkach dla uchodźców w kontekście zasady dobra dziecka. *Gdańskie Studia Prawnicze*, 4(56), 81–90. <https://doi.org/10.26881/gsp.2022.4.06>
- Medina, A. (2023). *Deconstructing the Myth of the Need for Immigration Detention*. https://doi.org/10.1007/978-981-19-1612-0_49-1
- MKP. (2022). Opieka nad dziećmi będącymi migrantami: potrzeba stosowania środków alternatywnych. Materiały szkoleniowe dotyczące środków alternatywnych wobec detencji dzieci będących migrantami. https://www.icj.org/wp-content/uploads/2022/05/PL-CADRE_Module-II.pdf
- Niedźwiecki, D., Schmidt, J. (2020). *Detencja cudzoziemców w Polsce. Perspektywa teoretyczno-metodologiczna*. Zakład Wydawniczy NOMOS.
- Niedźwiedzki, D., Schmidt, J., Stępka, M., Tacik, P. (2021). *Strzeżone ośrodki dla cudzoziemców w Polsce jako kultura organizacyjna. Analiza prawna, politologiczna, socjologiczna i antropologiczna Ekspertyza przygotowana na zlecenie Komitetu Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk*. https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/284042/niedzwiedzki_schmidt_stepka_tacik_strzezone_osrodki_dla_cudzoziemcow_w_polsce_2021.pdf
- No Child in Detention Coalition. (2014). *Dad, have we done something wrong?* https://endchilddetention.org/wp-content/uploads/2014/11/20140627_DC_NoChildInDetention-3.pdf
- NOMADA. (2023). Strajk osób zamkniętych w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców w Przemysłu. <https://nomada.info.pl/strajk-osob-zamknietych-w-strzezonym-osrodku-dla-cudzoziemcow-w-przemyslu>
- Ołdak, M. (2022). Społeczeństwo obywatelskie w Polsce wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Wybrane przykłady. W: Working Paper Katedry

- Polityki Społecznej WNPiSM UW. *Inwazja Rosji na Ukrainę. Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Raport roboczy*. <https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/04/Kryzys-uchodzczy-2022-raport-KPS.pdf>
- PICUM. (2023). Working together to end immigration detention: a collection of noteworthy practices. https://picum.org/wp-content/uploads/2024/01/Working-together-to-end-immigration-detention_A-collection-of-noteworthy-practices.pdf
- Rafalik, N. (2012). Cudzoziemcy ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce – teoria a rzeczywistość (praktyka). *CMR Working Papers*, 55/113. https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/10/WP_55_113__2.pdf
- RPO. (2022). Do strzeżonych ośrodków nie powinny trafiać m.in. rodziny migrantów z dziećmi. Marcin Wiącek pisze do polskich sądów. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-sady-migranci-strzezone-osrodki-rodziny-dzieci>.
- Sejm RP. (2018). Odpowiedź na interpelację nr 28537 w sprawie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce z dnia 10 kwietnia 2018 r. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B8VJ4E&view=5>
- Sejm RP. (2023). Odpowiedź na interpelację nr 39020 w sprawie warunków panujących w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców z dnia 15 marca 2023 r., <https://sejm.gov.pl/sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CPYJCK>.
- Sejm RP. (2024). Odpowiedź na zapytanie nr 56 w sprawie ochrony granicy polsko-białoruskiej w związku z kryzysem migracyjnym z dnia 29 stycznia 2024 r. <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CZYFW6>
- Sieniow T. (red.). (2013). Stosowanie detencji wobec cudzoziemców. Raport z monitoringu i rekomendacje. Instytut na Rzecz Państwa Prawa.
- Sieniow, T. (2016). *Stosowanie alternatyw do detencji cudzoziemców w Polsce w latach 2014–2015. Raport z monitoringu*. Instytut na Rzecz Państwa Prawa.
- Silverman, S. J., Massa, E. (2012). Why immigration detention is unique. *Population, Space and Place*, 18(6), 677–686. <http://dx.doi.org/10.1002/psp.1720>
- Słubik, K. (2021). *W stronę wolności. Pilotaż środków alternatywnych do detencji wspierających migrantów i migrantki*. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej. https://interwencja-prawna.pl/wp-content/uploads/2021/01/W-strone-wolnosci_-RAPORT_SIP.pdf
- Stephen H. Legomsky, S., H. (1999), The detention of aliens: Theories, rules, and discretion. *University of Miami Inter-American Law Review*, 30, 531.
- Supińska, J. (2008). Dylematy polityki migracyjnej. W: G. (red. nauk. i omówienie dyskusji), *Materiały z XIII Konferencji Naukowej Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW*. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.

- Tomczak, M. (2023). *Automatycznie za kraty. Sądy utrzymują fikcję kontroli migracji i krzywdzą ludzi. Dlaczego?* <https://oko.press/polskie-sady-fikcja-kontroli-migracji>
- Turnbull, S. (2017). Immigration Detention and Punishment. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology*. <https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-231>
- UNICEF. (2016). *Uprooted. The growing crisis for refugee and migrant children*. <https://data.unicef.org/resources/uprooted-growing-crisis-refugee-migrant-children/>
- Żołądowski, C. (2022). Nowi uchodźcy w Europie. Przemieszczenia zewnętrzne z Ukrainy między 24.02 i 24.03.2022. W: Working Paper Katedry Polityki Społecznej WNPiSM UW. *Inwazja Rosji na Ukrainę. Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Raport roboczy*. <https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/04/Kryzys-uchodzczy-2022-raport-KPS.pdf>

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona) (Dz.U. UE L 180/96 z 29 czerwca 2013 r.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. UE L 348/98 z 24 grudnia 2008 r.)
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.U. UE C 202 z dnia 7 czerwca 2016 r.)
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.)
- Konwencja o prawach dziecka (Dz.U. z 23 grudnia 1991 r. Nr 120 poz. 526)
- Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 28 stycznia 2010 nr 1707. Detention of asylum seekers and irregular migrants in Europe
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz.U. 2016 poz. 311)
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 sierpnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców (Dz.U. 2021 poz. 1482)

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz.U. 2022 poz. 2071)
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 października 2023 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz.U. 2023 poz. 2154)
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2013 poz. 1650)
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2003 Nr 128 poz. 1176)
- Uwaga ogólna nr 35 Komitetu Praw Człowieka do art. 9 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/uwagi-og%C3%B3lne-nr-35-komitetu-praw-cz%C5%82owieka-do-art-9-mi%C4%99dzynarodowego-paktu-praw-obywatelskich-i>
- Wyrok ETPC z dnia 10 kwietnia 2018 r. w sprawie Bistieva i inni przeciwko Polsce (skarga nr 75157/14)
- Wyrok ETPC z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie Kanagaratnam i in. przeciwko Belgii (skarga nr 15297/09)
- Wyrok ETPC z dnia 19 stycznia 2010 r. w sprawie Muskhadzhieva i in. przeciwko Belgii (skarga nr 41442/07)
- Wyrok ETPC z dnia 19 stycznia 2012 r. w sprawie Popov przeciwko Francji (skarga nr 39472/07 i 39474/07)
- Wyrok ETPC z dnia 22 listopada 2017 r. w sprawie Abdullahi Elmi i Aweys Abubakar przeciw Malcie (skarga 25794/13 i 28151/13)
- Wyrok ETPC z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie Bilalova i inni przeciwko Polsce (skarga nr 23685/14)
- Wyrok ETPC z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie Rahimi przeciwko Grecji (skarga nr 8687/08)
- Wyrok ETPC z dnia 9 lutego 2023 r. w sprawie R.M. i inni przeciwko Polsce (skarga nr 11247/18)

Foreigners with (un)special needs? On the detention of foreign children in Poland between 2021 and 2023

Over the past years, the topic of refugees and migrants has become an important element of political discourse, unfortunately, it has largely become politicised and many important issues related to the observance of the fundamental rights of foreigners residing in the territory of the Republic of Poland, remain outside the mainstream of scientific discourse. Therefore, the aim of this article is not only to more fully recognise the scale of the problem of detention, one of the particularly vulnerable categories, i.e. foreign children, but also to discuss the current legal situation with particular focus on the changes introduced after 2021, which have a significant impact on the living conditions of persons detained in guarded centres for foreigners (SOC). This article does not claim to be a comprehensive account of the title issue, especially as it requires further in-depth research. but aims to provoke further discussion on the detention of alien minors and foreigners in general and the functioning of the detention system in Poland.

KEYWORDS

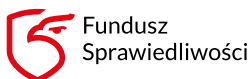
DETENTION, CHILDREN'S RIGHTS, FOREIGN CHILDREN, GUARDED CENTRES FOR FOREIGNERS (SOC)

Cytowanie:

Ołdak, M. (2024). Cudzoziemcy (nie)specjalnej troski? O detencji dzieci cudzoziemskich w Polsce w latach 2021–2023. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 23(2), 50–73.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Sfinansowana ze środków organizacji Plan International przekazanych przez Disasters Emergency Committee